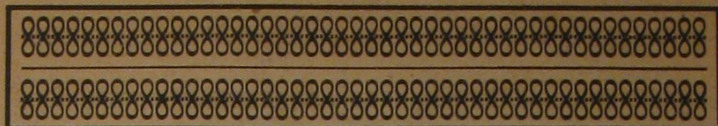

HET VERHAAL VAN DE ONBEKENDE SOLDAAT

TWEEDE DRUK

Als de ganzen van 't Kapitool slapen
en hun voedsel verteren,
en in de straten van Rome nog slechts klinken
de voetstappen van dieven en moordenaars,
van boeven, die teruggaan naar hun hol,
en van politieagenten, die aan aan 't slenteren zijn,
droomend van loonsverhooging, —
op het uur, dat de nacht het zwartst is, —
schrijden vreemde schaduwen door het hekwerk
voor het altaar des vaderlands
en zetten zich neer op de laatste der treden,
die naar 't altaar voeren . . .

Het verguld-bronzene paard,
dat volgens de geschiedenis des konings voorvader draagt,
spitst dan de ooren en siddert.

Dat zijn d'onbekende soldaten uit d'onbekende veldslagen
die hun rijkeren broeder komen bezoeken ;
en zij worden ontvangen in 'n ruime grootsche zaal,
die den hemel tot gewelf heeft
en zich ontvouwt als een onmetelijk terras
boven de schittrende praal van het derde Rome.
Zij komen om elkander te troosten
en te spreken over de folteringen
van hun vroegere leven.
Een van hen vertelt dan bijwijlen, somber spottend,
hoe hij geworgd is gestorven,
zonder te hebben geleefd !
En zij lachen tezamen
met monden, waaraan de lippen ontbreken,
welker kaken zijn uitgemergeld,
Zij lachen met een heeschen lach,
die doet denken aan den vijl van een gevangene,
die de tralien doorvijlt der cel,
waarin hij wegteert.

Onbekende soldaten,
zonder naam in 't leven en in den dood,
opgeraapte geraamten
uit de loopgraven van den daaglijkschen oorlog,
hoopen beenderen,
waaraan men een geschiedenis toedicht —
om er den roem te kunnen uitbuiten —
stille eerlijke makkers in 'n samenleving van schurken —
die hen op valsche balansen zetten,
om er dividend te kunnen uitpersen —
zóó verzamelen zij zich
rondom het altaar des vaderlands,
gedurende de maanlooze nachten,
om de verveling te dooden
van den eeuwigen doodsnacht.

Maar 't verguld bronzene paard.
dat den voorvader des konings draagt,
verbeeldt zich
met dat fijne instinct
dat alle dieren hebben zélfs als ze koninklijk zijn,
dat zij werkelijk zich vereenigen,
om een wondere opstanding vóór te bereiden.
Deze onbekende schimmen van onbekenden
fluisteren elkander verhalen toe, zoo oproerig,
dat ze 'n „strafexpeditie" hadden verdiend
van koninklijke gendarmes en soldaten,
door 't gezag bij elkander gevoegd.
Maar de levenden hebben geen macht
over de dooden!

Onbekende soldaten!
Zij vielen, getroffen,
In 't voorhoofd d'een, aan den schouder d' ander:
omdat ze'n vaandel verdedigden,
of omdat ze'n ideaal beleden,
of omdat ze der natuur een geheimnis hadden ontfutseld
of een mysterie aan 't Heelal:
't Was de zorg, die heel velen onder hen doodde,
de zorg voor licht, grootschheid, zegepraal,
voor het dagelijksch brood....
En uit het slijk van den goot
raapt de vuilniskar ze op!
Er zijn er die in een mijn verongelukten,
of die omkwamen, stikten in 't ruim van een schip,
of werden vermoord in een kiesvergadering,
toen zij de belangen verdedigden van een man,
die, eenmaal gekozen, de eerste zal zijn,
waaraan niemand meer denkt!
Er zijn er, die uit de diepten der oceaan komen,
van de zolders, waar men de maan zoo groot ziet,
uit de catacomben, waar donderend
de rivier doorheenstroomt.
Er zijn onder hen helden en dichters, arbeiders en uitvinders,
kunstenaars, geesten die in 't rijk van Genie 't vertoefden....
Er zijn onder hen, die verkeerden
nederlagen in zegepralen,
die woeste landen ontdekten —
welke de dichters beschrijven —
die meesterwerken schiepen....
Maar ze vielen allen onbekend —
verpletterd door het vijandig noodlot —
uitgeput, begraven in 't algemeene graf,
of niet begraven....
en daarom aan anderen lof, roem en fortuin verschaften.
Ja, de onbekende schimmen der onbekenden
vertellen elkaar hun geschiedenis
en zij lachen....

Maar als hij, die hen ontvangt in de ruime en grootsche zaal
die de hemel tot gewelf heeft
en zich ontvouwt tot een onmeetlijk terras
boven de praal van het derde Rome, —
als die zijn geschiedenis vertelt
scharen al d'onbekenden zich rond hem
en de tanden knarsen van woede....

Dan is 't verguld-bronzene paard bang....

II

Want het verhaal van den onbekenden soldaat
is eenvoudig en verschrikkelijk.
Maar de levenden kennen het niet
en als ze het kennen, vertellen ze 't niet,
't zij uit vrees — uit lafheid —
of uit berekening!
Maar de dooden, zij kennen 't wel:
de onbekende soldaten van alle veldslagen,
zij die vochten voor d'anderen,
zij die bouwden voor d'anderen,
zij die sierden de wereld voor d'anderen,
zij die schatten hebben gedolven voor d'anderen
en die onbekend bleven en zouden blijven,
zelfs indien ze hun opoffring hadden overleefd.

Ja, dit verhaal hoort het bronzene paard
en het beeft:

„Broeders, benijd mij m'n roem niet!
Ik heb geen naam!
Bij mijn leven had ik er een,
maar als ik hem herhaalde,
zou hij niemand iets zeggen.
Er zijn duizenden, duizenden zoo!
Het zijn trouwens geen namen,
't zijn fabrieksmerken!
'k Was dus één van hen — dat wil zeggen van niemand!
'k Ben uit een onbekende moeder geboren,
die wilde niets weten van mij....
'k Was geheel alleen op de wereld....
eenzaam onder millioenen menschen,
door een ieder vermeden....
'k werkte echter —
Als ik dief was geworden
zou ik geen enkele familie hebben onteerd —
maar door een gril van het noodlot had ik 'n eerlijk karakter.
Ik werkte dus.
Ik deed erger: ik ging lief hebben!
Ik, die geen familie had, beging de zonde er een te stichten.
Nu, terwijl ik werkte en liefhad,
kwam iets monsterlijks,
een gebeurtenis, die, als ze de beestigheid der menschen bevestigt,
ontkent dat er een god in den hemel is:
de oorlog brak uit,
de oorlog der naties....
'k Weet niet of die naties het wilden,
maar wel, dat ze er aan deelnamen.
Ik, ik deed ook er aan mee!
Naar mijn raad had niemand gevraagd,
niemand had gevraagd of ik een meening had,
of ik 't noodig vond andren te dooden of gedood te worden.
Men beval mij te vertrekken....
En ik vertrok....
zonder geestdrift,
maar met krachtigen stap!
'k Moest het vaderland redden;
en ik wilde me niet ophouden
door te vragen wie 't in gevaar had gebracht.
Ik wilde zelfs niet vragen
of zij, die iets hadden te verdedigen, naast mij stonden,
naast hun onbekenden broeder, den zoon van onbekenden....
De liefde, wie weet, had mij kunnen doen aarzelen.
Maar er zijn nog spartaansche vrouwen:

de mijne zoende me op m'n voorhoofd en
bracht me tot de deur....
„Wees maar niet ongerust over mij" — zei ze —
„doe je plicht; ik heb toch je pensioen als je sterft!"

Ik vertrok dus....
zonder geestdrift....
maar met krachtigen stap!
En opdat onderweg maar geen spijt in me opwellen zou,
fluisterde één der volksleiders me toe:
„Op zichzelf is de oorlog onrechtvaardig;
doch slechts door hem kan gerechtigheid heerschen op d'aard!"
Ik begreep het niet goed: ik geloofde het maar....

Ik vertrok dus,
werd soldaat,
zoo een echte en goeie soldaat!
De soldaat, die marcheert zonder ooit
een blik achter zich te werpen,
die marcheert zelfs met koorts van een veertig graden,
als z'n darmen zich wringen
door 't verzwelgen van rottig conservenvleesch,
die marcheert, als de schoenzool van karton geheel stuk is
en de voeten kapot zijn van 't loopen
en een rood spoor in de sneeuw afteekenen;
als hij zeker weet zelfs, dat een hinderlaag wacht
bij de kromming van het pad.
Een held werd ik niet, maar een lafaard toch ook niet:
'k werd de onbekende soldaat...
de soldaat, die vecht, sterft zonder historisch geworden frase;
de soldaat werd ik, die geen smerig werkje ontloopt,
de soldaat van alle marschen — van alle wachten —
van alle stormloopen.
Met verlof gingen velen naar huis.
Wat zou ik aan een verlof hebben?!
Om m'n vrouw te verrassen in d'armen
van een handigen kerel uit een kruitfabriek?....

Neen, mij had men opgeroepen om 't vaderland te dienen,
ik, die niet eens een naam had!
Voor hen, die wat bezaten, was verlof goed!
Dus 'k was een goeie soldaat
en als 'k vuurde, dan deed ik 't met overtuiging.
Ik zei ernstig, maar zonder gepraal,
dat ik óók onbekenden gedood had;
net een duivenjacht vond ik het soms!
Maar omdat nu de oorlog eenmaal oorlog is —
en je niet kan ontsnappen —
Daarom.... dood, anders dooden ze jou.

Men doodt en men eindigt.... of gedood of verminkt....
De generaals, die berekenen, prikken de vlaggetjes op de kaarten,
de soldaten, die vechten — en sterven!

Daarom hebben ze m'n standbeeld opgericht, zeg je?
Ze hebben me opgeraapt, daar, waar ik stierf;
goddlijke eer is bewezen, die de goedkeuring overal wegdroeg,
omdat het was voor een onbekende?!
Nu, dat is niet waar!
Ze hebben me vergood uit berekening — niet uit berouw zelfs:
om andere onbekenden te verblinden, te bedwelmen:
om deez' treurige zaak, die oorlog heet,
te rechtvaardigen!
Maar de moeders, die wachten op hun zoon,

die nooit meer terugkomen zal
en wiens beendren verstrooid op het slagveld liggen,
hebben heete en ernstige tranen geweend op m'n doodkist.
Want ze zeiden „misschien is hij het wel"...
Een graf hebben d'andren gegraven voor mij:
onder een ruiterstandbeeld,
opdat m'n beendren het voetstuk van 't beeld zullen schragen!
Broeders, omdat ik niet met jullie in één groot, koel graf slaap
of in de schoot der aarde — in de diepte van den grooten oceaan,

of in den greppel langs den weg,
broeders, denkt niet, dat 'k gelukkiger ben dan jullie.
Christus werd van 't kruis genomen,
na een doodsstrijd van drie uren:
Men heeft mij er aan gespijkerd,
toen ik was een geraamte.

Mijn smarten zijn: hier te liggen.
Dit altaar is niet het altaar van mijn roem —
't is mijn Golgotha!
Elken dag, onder bloemen, dan kruisigt men mij!
Allen, die worden beheerscht door een lage eerzucht
of die d'een of andere zaak
in een goeden en veiligen haven te leiden hebben,
allen komen ze bloemkranzen leggen op mijn graf
en hoogdravende redevoeringen afsteken,
waarin men spreekt over mij
en de schuld, die men heeft aan mij!
En er kwamen:
de officier, die
ons den dood ingejaagd had;
de leverancier van de schoenen met zolen van karton;
tot de vent die bij mijn vrouw sliep!
En nog andren zijn gekomen, nog erger dan die....
de bewakers, die lieten hen door.... en salueerden!
En allen spraken ze....

Luistert, m'n broeders!
Toen ik sliep, dáár, op den grond, onder de sterren,
lag er naast mij het lijk van een Duitschen soldaat,
óók zoo'n echte en goeie soldaat!
Ook tot hem was gezegd: „Het Vaderland is in gevaar!"
„Vooruit!" En....
hij was zóó ver vooruit gemarcheerd,
dat hij kwam aan den loopgraaf van ons,
eer zingend dan klagend,
ik weet niet meer welk droevig lied.
Ik vermoordde hem,
maar nooit heeft hij 't me verweten:
de meest natuurlijke zaak vond hij 't wellicht!
Op den grond dus, daar ginds, op de bloemen,
werd die Duitsche soldaat m'n kameraad voor eeuwig.
Stom vertelden w'elkaar....
en wij dooden beklaagden de levenden,
de „geredden"!....
want wij waren geen vijanden meer!!
Den oorlog verloren wij beiden,
dat wil zeggen: het leven
en wij beoordeelden den oorlog me duidlijken maat:
een razernij, een, die alles vernielt,
een slachting van onbekenden.

Toen, op een dag, werd ik gehaald....
arme Duitsche soldaat bleef alleen achter....

En ze lieten me niet met rust,
tot ik lag in dit graf,
hier.
O mijn broeders, in vree wild' ik slapen
en terugkeeren
....naar mijn Duitschen broeder....
en vergeten, daar ginds.... op de bloemen....

Maar hier kan men niet slapen, vergeten!
Sinds ik lig in dit graf
heb ik 't hoofd me gebroken
over 't lied, dat herhaald wordt....
'k heb gehuild en gesnikt....
O mijn broeders, ik ben moe en gebroken
door den last, door den last van m'n roem!

...Maar toch, één dag komt, o onbekende soldaten van alle veldslagen
o onbekende helden, die anderen roem en fortuin verschaften, —
ééns zal 'k den steen van mijn graf wentlen
en m'aan 't hoofd van allen stellen,
die me zacht komen vertellen —
om niet beschuldigd te worden van „landverraad",
dat ze zijn....
bedrogen.... uitgezogen.... bestolen....
Aan het hoofd van de boeren, die nooit grond hebben gehad,
van de arbeiders uit de werkplaatsen,
van de arbeiders uit de steden....
en van al de verminkten,
die niet zeker zijn van den dag van morgen....
en 'k zal jullie vereenigen, jullie ook,
onbekende soldaten, soldaten
zonder naam in leven en in den dood
opgeraapte geraamten
uit de loopgraven van den daaglijkschen oorlog....
en al d'onbekenden, die leven,
zal ik tot mij roepen....
en allen te zamen, zoo zullen wij optrekken....
zullen wij optrekken....
....nog éène, éène keer....!

En aan d' oosterkimme, daar gloort het licht
van den komenden dageraad!

Vrij naar GIGI DAMIANI

door MEIJER POLAK.

De titelpagina is een linoleumsnede
van
J. PONSTEIN.

Druk Van der Horst & Co., Commelinstraat 40, Amsterdam